

CIV-CARE-P001

Positionpaper

Verantwoordelijkheidsdiffusie en ketenafscherming.

Datum: 17 januari 2026**Versie:** v1.00**Reeks:** CIV-CARE P001 – Normatieve Position Papers**Status:** Officieel kaderdocument

Voorwoord (uniform CIV-CARE)

Deze position paper maakt deel uit van de **CIV-CARE P001-reeks**: een samenhangend geheel van normatieve en juridisch-duidende documenten die structurele mechanismen binnen het sociaal domein analyseren en begrenzen.

De CIV-CARE P001-position papers:

- zijn **thema- en mechanismegericht**, niet casusgericht;
- dienen als **toetsingskader** voor individuele dossiers;
- zijn bedoeld voor gebruik door rechtbanken, toezichthouders, klachtencommissies en bestuursorganen;
- beogen herstel van rechtsstatelijke proportionaliteit, participatie en menselijke maat.

Deze documenten zijn complementair aan wet- en regelgeving en vervangen geen wettelijke toetsing, maar **verhelderen structurele risico's** die in individuele procedures zichtbaar worden.

1. Doel en positionering

Deze position paper beschrijft **verantwoordelijkheidsdiffusie en ketenafscherming** als structureel risico binnen zorg-, jeugdbeschermings- en beschermingsketens.

Het document is ondergeschikt aan en aanvullend op de overkoepelende position paper *Structurele zorgafhankelijkheid, ketendynamiek en uitsluiting van het sociaal netwerk*.

Doel van deze paper is:

1. het juridisch en normatief duiden van het verdwijnen van individuele aanspreekbaarheid binnen ketens;
2. het zichtbaar maken van ketenmechanismen die effectieve rechtsbescherming ondermijnen;

3. het formuleren van toetsingscriteria voor rechtmatigheid, toerekenbaarheid en toezicht.

2. Kernbegrippen

2.1 Verantwoordelijkheidsdiffusie

Onder **verantwoordelijkheidsdiffusie** wordt verstaan:

de situatie waarin meerdere ketenpartners betrokken zijn bij besluitvorming of feitelijk handelen, terwijl geen van hen individueel aanspreekbaar blijft op de gevolgen daarvan.

Kenmerkend is dat verantwoordelijkheid:

- wordt verdeeld zonder afbakening;
- wordt doorgeschoven tussen partijen;
- niet expliciet wordt toegewezen.

2.2 Ketenafscherming

Van **ketenafscherming** is sprake wanneer:

ketenpartners elkaar functioneel afdekken door wederzijds verwijzen, afstemmen en legitimeren, waardoor externe toetsing wordt bemoeilijkt.

3. Juridische en normatieve uitgangspunten

Verantwoordelijkheidsdiffusie raakt aan fundamentele beginselen van het bestuurs- en civiele recht:

1. **Individuele toerekenbaarheid van besluiten**
Elk besluit moet herleidbaar zijn tot een bevoegde instantie of functionaris.
2. **Zorgvuldigheidsbeginsel (Awb art. 3:2)**
Besluitvorming vereist inzicht in wie welke afweging heeft gemaakt.
3. **Motiveringsplicht (Awb art. 3:46)**
Motivering dient niet alleen inhoudelijk, maar ook organisatorisch inzichtelijk te zijn.
4. **Toezicht- en zorgplicht**
Bestuursorganen en instellingen dragen verantwoordelijkheid voor de gevolgen van ketensamenwerking.
5. **Eerbiediging van privé- en gezinsleven (art. 8 EVRM)**
Ondoorzichtige besluitvorming kan leiden tot ongerechtvaardigde inbreuken op gezinsleven.

4. Verantwoordelijkheidsdiffusie als structureel mechanisme

4.1 Kenmerkende patronen

In de praktijk uit verantwoordelijkheidsdiffusie zich onder meer door:

- besluiten die worden genomen "in overleg" zonder benoeming van beslisser;
- standaardverwijzingen naar adviezen van ketenpartners;
- ontbreken van een finale verantwoordelijke;
- onduidelijkheid over bezwaar- en beroepsmogelijkheden.

4.2 Functionele effecten

Deze patronen leiden tot:

- afschuiven van verantwoordelijkheid;
- verzwakking van rechtsbescherming;
- beperking van effectieve tegenspraak.

5. Relatie tot triangulatie, narratiefvorming en schijnmandaat

Verantwoordelijkheidsdiffusie staat niet op zichzelf, maar versterkt:

- **Triangulatie:** besluitvorming verloopt via derden zonder directe aanspreekbaarheid;
- **Narratiefvorming:** collectieve beeldvorming vervangt individuele beoordeling;
- **Schijnmandaat:** feitelijke macht zonder formele verantwoordelijkheid.

Samen vormen deze mechanismen een gesloten ketenstructuur.

6. Gevolgen

6.1 Voor betrokkenen

- Onmogelijkheden om verantwoordelijken aan te spreken;
- Verminderde rechtsbescherming;
- Escalatie naar juridisering en klachtenprocedures.

6.2 Voor het systeem

- Verminderde transparantie;

- Afname van toezichtseffectiviteit;
- Structureel risico op onrechtmatig handelen.

7. Toetsingscriteria (juridisch toetsbaar)

Van juridisch problematische verantwoordelijkheidsdiffusie is sprake indien één of meer van de volgende **objectief vaststelbare omstandigheden** zich voordoen:

1. **Onbepaald besluitvormerschap**
Niet is vastgelegd welke instantie of functionaris het besluit heeft genomen, noch op welk moment.
2. **Circulair verwijzen tussen ketenpartners**
Meerdere betrokken partijen verwijzen voor verantwoordelijkheid structureel naar elkaar, zonder finale beslisser.
3. **Ontbreken van toerekenbaarheid**
Het is voor betrokkenen niet kenbaar aan wie feitelijk handelen of nalaten juridisch moet worden toegerekend.
4. **Beperkte rechtsmiddeltoegang**
Door onduidelijke verantwoordelijkheidsverdeling is niet helder tegen welk besluit bezwaar of beroep openstaat.
5. **Afwezigheid van vastgelegde ketenafspraken**
Samenwerking en afstemming zijn niet transparant vastgelegd in mandaten, convenanten of besluiten.

Het ontbreken van deze elementen vormt een **indicatie van strijd met Awb art. 3:2 en 3:46**.

8. Gebruik binnen CIV-CARE dossiers

Deze position paper geldt als **normatief sub-kader** en wordt:

- ingezet bij signalen van ketenafscherming;
- gebruikt in samenhang met andere P001-sub-papers;
- aangehaald als toetsingsgrondslag in klachten en procedures.

Voorbeeldformulering:

“Zoals uiteengezet in de CIV-CARE Position Paper inzake verantwoordelijkheidsdiffusie en ketenafscherming, welke hier als normatief referentiekader geldt.”

9. Juridische kwalificatie en slotbeschouwing (uniform CIV-CARE)

De inzet van informele derden en het ontstaan van schijnmandaat vormen **geen uitvoeringsfout of incident**, maar een structureel risico binnen zorg-, jeugdbeschermings- en beschermingsketens.

Juridisch kwalificeert dit patroon als:

- **geen strafrechtelijke beschuldiging;**
- een vorm van **bestuursrechtelijk onzorgvuldig handelen**, wegens schending van het legaliteitsbeginsel, zorgvuldigheid en transparantie;
- potentieel **civielrechtelijk relevant** indien feitelijke beïnvloeding leidt tot schade of onrechtmatige inbreuken;
- en **mensenrechtelijk relevant** waar gezinsleven, autonomie of participatierechten structureel worden geraakt (art. 8 EVRM, art. 12 IVRK).

Waar feitelijke macht niet gepaard gaat met formele verantwoordelijkheid, ontstaat een situatie waarin besluitvorming niet langer toetsbaar is en rechtsbescherming illusoir wordt.

Deze position paper markeert de grens waar ondersteuning overgaat in ondoorzichtige machtsuitoefening en waar **rechtsstatelijke correctie en expliciete toerekening van verantwoordelijkheid noodzakelijk zijn**.

CIV-CARE P001 – Position Paper (aanvullend aangescherpt kader)

opgesteld door:

Alexander Groenheide

Voorzitter | Stichting De kamer van Sociale Waarden

Menselijke waardigheid als fundament.

info@dekvsw.nl | www.dekvsw.nl

☎ 06 53 44 50 54

📍 Laurastraat 87, 6471 JJ Eygelshoven

🆔 KVK: 97098817 | RSIN: 867909274

W: DeKvSW.nl

CIV initiatieven:

CIV-CARE.nl | CIV-RAMP.nl | CIV-CAMP.nl | CIV-CALL.com

Burgerschapseducatie/ theater en filmeducatie: Ubuntukids.nl